

Det kongelige Miljøverndepartement
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.: \bib\\ md-4.doc

Kongsberg, 28.06.2002

Høringsuttalelse fra Norsk Bergverksmuseum til NOU 2002:1 "Fortid møter framtid – utfordringer i en ny kulturminnepolitikk".

(Inndelingen følger disposisjonen i følgebrevet fra MD, med MD's spørsmål i kursiv og museets kommentarer i normal skrift.)

Museet mener utredningen gir en god innsikt i de utfordringer kulturminnevernet arbeider med. Utredningen gir mange verdifulle synspunkter som også museet slutter opp om. Det vil være av stor betydning at NOU 2001:1 følges opp med en Stortingsmelding, og at de bevilgende myndigheter trapper opp innsatsen på området vesentlig.

1. Utredningens mål, strategier og innsatsområder som grunnlag for en framtidsrettet kulturminnepolitikk

*Favner utredningens mål, strategier og innsatsområder hovedelementene i det som bør bli den nye og framtidsrettede kulturminnepolitikken?
Er det noe som er uaktuelt eller mindre interessant å arbeide videre med i oppfølgingen av utredningen?*

Hva er de største mulighetene – og eventuelt truslene – for framtidens kulturminnepolitikk?

De største mulighetene for framtidens kulturminnepolitikk ligger i allmennhetens, eiernes, brukernes og myndighetenes forståelse for kulturminnenes betydning. Denne bevisstheten vil styrkes gjennom bedre kunnskap og formidling omkring kulturminnene selv og om den samfunnshistorien de inngår i. Her vil museene spille en sentral rolle. For å sikre et godt kulturminnevern i fremtiden, er det derfor viktig at museene styrkes i sin rolle som kunnskapssentra, formidlere og forvaltere av kulturminnene og historien omkring dem.

Norsk Bergverksmuseum mener det er viktig fortsatt å følge opp den tidligere prioritering av tekniske og industrielle kulturminner. Industri og bergverk står sentralt i det moderne samfunns fremvekst og historie. Tekniske og industrielle kulturminner er nesten ikke omtalt i utredningen, i motsetning til særområder som f.eks. samiske kulturminner og nasjonale

minoriteter. Vi frykter dette er et uttrykk for en nedprioritering og ansvarsfraskrivelse innen et viktig, men krevende kulturminnepolitisk felt. Nettopp innen kulturminnevernet må innsats og prioriteringer gis et langsiktig perspektiv, og ikke være preget av kortsiktige politiske konjunkturer.

2. Hvordan legge til rette for aktiv bruk og ivaretagelse av mangfoldet i kulturarven?

Utredningen legger vekt på at det faglige grunnlaget i kulturminnepolitikken må bygges på mangfold og på at det må være rom for ulike historiske og kulturelle helhetsperspektiver. Alt kan ikke tas vare på, og ulike kulturminner og kulturmiljøer krever ulike former for forvaltning av offentlige og private aktører. Det understrekes at det er behov for en bredere og mer åpen debatt om verdispørsmål og prioriteringer i kulturminnepolitikken. I forhold til dette ønsker departementet blant annet å få inn synspunkter i forhold til:

Hvordan bør kulturminnepolitikken legge til rette for å skape interesse og engasjement for kulturarven?

Styrke museene som forvaltere, kunnskapssentra og formidlere av kulturminnene og historien omkring dem. Sterkere samordning og bedre organisert rollefordeling mellom museumssektoren og kulturminnevernet.

Hvilke virkemidler er de mest sentrale i forhold til å få en god forvaltning av mangfoldet i kulturarven – og slik at langt flere kan få en større bevissthet om kulturminneverdiene når de skal velge?

Styrket, målrettet økonomisk innsats med vekt på å bruke museene som sentra for kunnskap, formidling, forvaltning og skjøtsel. Museene har kompetanse på antikvarisk håndverk og vil spille en viktig rolle i det praktiske arbeidet med skjøtelsen av en rekke kulturminner. Museene sitter i en nøkkelrolle overfor allmennheten og bl.a. skolene.

Hvilke muligheter ligger i plan- og bygningsloven for å ivareta kulturminneverdier, og hvilke muligheter ligger i den rollen og det ansvaret blant annet kommunene har i forhold til disse verdiene?

Kommunene mangler stort sett kompetanse og ressurser til å følge opp kulturminner, og hensynet til kulturminner kan lett bli nedprioritert i lokale utbyggingssaker. Innsatsen på området bør i stor grad være et statlig ansvar på sentralt og regionalt nivå, med aktiv bruk av museene på lokalt nivå. Også allmennhetens bevissthet om kulturminnenes betydning kan best fremmes og ivaretas gjennom en aktiv bruk av museene i kulturminnepolitikken.

3. Kulturminner og kulturmiljøer som grunnlag for verdiskaping

Utredningen legger vekt på betydningen av å ha gode økonomiske rammevilkår i arbeidet med kulturminner og kulturmiljøer. Utvalget foreslår en vesentlig styrking av dagens tilskuddsordninger, etablering av kulturminnefond og særregler i skatte- og avgiftssystemet for kulturminner og kulturmiljøer.

Museet støtter forslagene om ulike økonomiske tiltak for å styrke ressurstilgangen i kulturminnevernet.

Departementet ønsker tilbakemelding på de ulike typene økonomiske virkemidler som blir foreslått, samt hva slags virkeområde og omfang slike ordninger bør ha.

Økte ressurser bør komme alle kulturminner og kulturmiljøer til gode. Forslaget om etablering av et kulturminnefond basert på en årlig avkastning på 100 mill.kr. er svært positivt. Midlene bør også tilføres kulturminner som er fredet, siden skjøtselen av disse prioriterte kulturminnene langt fra er tilfredsstillende finansiert i dag.

Det er også ønskelig å få innspill i forhold til bruk av kulturminner og kulturmiljøer i næringsvirksomhet og annen type verdiskaping, og hvilken rolle den offentlige kulturminneforvaltningen bør ha i slike prosjekter.

Bruk av kulturminner til næringsvirksomhet og annen verdiskaping kan i mange tilfelle være avgjørende for om de blir bevart og er i prinsippet positivt. Kulturminnevernet må tilse at bevaringshensyn i størst mulig grad blir ivarettatt. Graden av strenghet i kravene må tilpasses de enkelte kulturminnenes verneverdi, type og andre forhold.

Likeledes er det av interesse å få synspunkter på hvordan man kan sikre fortsatt aktivitet og drift knyttet til kulturminner og kulturmiljøer der den offentlige finansieringen over tid trappes ned eller opphører.

Det må åpnes for et vidt spekter av ny bruk. Men det er viktig med kontinuitet og langsiktighet i den offentlige innsatsen, slik at kulturminnevernet ikke blir preget av politiske konjunkturer og at bevaringen ikke blir motepreget, med forfall av kulturminner som følge.

4. Eiernes og brukernes rolle og situasjon i kulturminnearbeidet

Et viktig utgangspunkt for å oppnevne kulturminneutvalget var å se på fordelingen av rettigheter og plikter mellom offentlige og private aktører. Det vil derfor være av stor betydning å få inn synspunkter på de anbefalinger utvalget har kommet med i forhold til eierne og brukerne.

Museet ser det som viktig at staten også tar sitt ansvar som eier, inkludert statsforetak m.v. Vi støtter utredningens syn (s. 64) om at staten må være seg sitt ansvar bevisst og gå foran som et godt eksempel, at dette er særlig viktig på kulturminnefeltet, og (s. 66) at det er særlig viktig at staten er seg bevisst sitt ansvar mht. den bekymringsfulle situasjonen for statens fredete og verneverdige bygninger og anlegg. Eksempelvis vil dette gjelde Statskog som eier av vesentlige deler av kulturmiljøet Kongsberg Sølvverk, som nå er under fredning. Det er i slike tilfeller også viktig at kulturminnemyndighetene aktivt søker å få til løsninger på problemene knyttet til organisering og finansiering av skjøtselen, gjennom kontakter på tvers av sektorgrensene i statsforvaltningen.

5. Partnerskap og samarbeid

Utredningen kommer med en rekke anbefalinger i forhold til nye samarbeidskonstellasjoner og mer systematisk samarbeid mellom private og offentlige aktører. Det vil blant annet være av interesse å få synspunkter på hvordan frivillige organisasjoner og regionale og lokale museer kan trekkes inn som ressurser og samarbeidspartnere i et helhetlig kulturminnearbeid

Vi kan bruke vårt eget museum som et eksempel på hvordan et museum kan fungere som ressurs og samarbeidspartner i et helhetlig kulturminnearbeid. Norsk Bergverksmuseum har i løpet av det siste tiåret fått gjennomslag hos kulturminnemyndighetene på alle tre nivåer for sitt forslag om fredning av det nasjonale kulturmiljøet Kongsberg Sølvverk. Museet har over lang tid arbeidet med registrering, kartlegging, dokumentasjon, forskning og formidling av de tusenvis av kulturminnene som inngår i landets mest omfattende bergverksminne på Kongsberg. Arbeidet er drevet i nært samarbeid med Riksantikvaren, som også har bidratt til å finansiere det. Saksbehandlingen av fredningssaken etter kulturminnelovens §20 har pågått i regi av Riksantikvaren med bistand fra museet, og er nå nær slutført. I utkastet til forvaltningsplan for kulturmiljøet er museet tiltenkt en sentral rolle som kunnskapssenter og formidler, og som rådgiver for allmennheten, eiere, brukere og myndigheter, en rolle museet langt på vei fyller alt i dag. Museet er også tiltenkt en hovedrolle i arbeidet med skjøtselen av kulturminnene, og står selv som eier og bruker av en god del av dem. Det vesentlige uløste problem er finansieringen.

6. Kompetanseoppbygging og utdanning

Utredningen viser at utdanningsmulighetene er for dårlige og kompetansen spredt. Utvalget fremmer en del anbefalinger knyttet til økt satsing og mer helhetlig kompetanseoppbygging. Departementet ønsker spesielt kommentarer knyttet til:

Hvordan bør registre og overvåkingssystemer for kulturminner og kulturmiljøer videreutvikles for å møte dagens og framtidens utfordringer?

Her er det viktig med enkle og standardiserte systemer som raskt og effektivt kan settes i drift og fylles med innhold på ulike forvaltningsnivåer, og brukes av museer og andre.

Behov og muligheter for å øke bevisstheten om kulturminner i skolen. Behov og muligheter for kulturminnerelatert utdanning og etterutdanning på universitet/høgskoler.

Museene kan samarbeide med skolen for å formidle historie gjennom kulturminner. Norsk Bergverksmuseum har gode erfaringer her. Men ressursmangel i skolen gjør en videre utvikling vanskelig, og egne støtteordninger bør vurderes.

Behov og muligheter for kunnskapsoppbygging gjennom forskning og utviklingsvirksomhet.

Museene vil kunne spille en viktig rolle gjennom økt forskning omkring kulturminnene og den samfunnshistorien som har skapt og brukt dem. Kunnskapsoppbygging både om kulturminnene og ikke minst om menneskene og samfunnet som har skapt og brukt dem, er et viktig grunnlag

for en best mulig formidling av kulturhistorien og dermed økt forståelse for kulturminnenes betydning. Museene spiller her en nøkkelrolle.

Behov og muligheter for håndverker- og konservatorkompetanse – utdanning, nettverk/samarbeid og samordning.

Støtter Museumsforbundets syn.

7. Mindretallets særmerknad

Et mindretall på to har en særmerknad som i sin helhet er tatt inn i kapittel 15. Disse medlemmene vil ikke tiltre anbefalingene fra utvalgets flertall. Departementet ber om tilbakemelding på de synspunkter som er fremmet i særmerknaden fra mindretallet.

Fredning bør fortsatt være et viktig virkemiddel for sikre samfunnsinteressene for bevaring av fremstående kulturminner. Det er riktignok viktig at man følger en bevisst prioritering i utvalget av kulturminner som skal fredes, og at en fredning følges opp økonomisk. Men her ser vi i prinsippet ikke noen motsetning mellom mindretallets og flertallets synspunkter.

8. Kommuneprosjektet

Departementet ber også om kommentarer til det pågående arbeidet med å legge oppgaver og ansvar til kommunene, sett i sammenheng med NOU 2002: 1 mål, strategier og tiltak.

Museet tviler på om overføring av oppgaver og ansvar til kommunene vil styrke kulturminnevernet. Mange kommuner mangler kompetanse og har en tendens til å nedprioritere områder som ikke er definert som deres primære samfunnsoppgaver. Vernehensyn vil lett kunne bli nedprioritert av lokalpolitikere ved utbyggingssaker. Kulturminnevernet i vårt land vil bli enda mindre konsekvent gjennomført enn nå fra sted til sted.

Kulturminneforvaltningen bør være statlig innen tre nivåer: Departement, direktorat (Riksantikvaren) og fylkesmann. Det er unaturlig at den regionale naturforvaltningen og landbruksforvaltningen ligger hos fylkesmannen, mens kulturminneforvaltningen ligger hos fylkeskommunen. Av hensyn til effektivitet og en konsekvent forvaltning bør kulturminnevernet på regionalt nivå overføres til fylkesmannen. Kommuner, museer og andre offentlige instanser samt frivillige organisasjoner vil kunne bidra med rådgivning i enkeltsaker. Spesielt museene har viktige oppgaver knyttet til dokumentasjon, forskning, formidling og skjøtsel av kulturminnene.

Vi mener museene har langt bedre forutsetninger enn kommunene for å ivareta mange aspekter ved kulturminnevernet. Museene vil kunne fungere som kunnskapsbanker, formidlere og rådgivere, også overfor forvaltningsmyndighetene, og vil utføre arbeid med skjøtsel. For å fylle disse rollene må museene tilføres ytterligere ressurser, gjerne gjennom kulturminnemyndighetenes kanaler.

Museet støtter utredningens synspunkter (s. 112) om behovet for å etablere et formalisert samarbeid mellom de ulike departementer som befatter seg med kulturminner. Manglende kontakt og samarbeid mellom ulike sektorer hindrer i dag en effektiv kulturminneforvaltning og bidrar til at fremstående kulturminner ikke skjøttes tilfredsstillende.

Det kan vurderes om Kulturdepartementet og det dertil tilhørende museumsvesenet i sterkere grad og i mer formalisert form enn tidligere bør ta seg av de sider av kulturminnevernet som angår kompetanse, skjøtsel og formidling, mens Miljøverndepartementet og den øvrige kulturminneforvaltningen tar seg av rene forvaltningsmessige oppgaver som saksbehandling av fredningssaker, dispensasjonssaker osv. Eventuelt at de museene som fungerer som sentrale kulturminneforvaltere tilføres midler også over Miljøverndepartementets budsjetter.

Med vennlig hilsen
for Norsk Bergverksmuseum

Liv Håskoll Haugen
direktør

Bjørn Ivar Berg
førstekonservator
e-post: bib@bvm.museum.no